

Ольга Мельничук

Вінницький національний аграрний університет,
доктор юридичних наук, доцент (Україна)

Становлення та розвиток інклюзивної освіти в Україні

Анотація. У статті досліджено становлення та розвиток інклюзивної освіти в Україні на підставі її нормативно-правового регулювання. Розкрито заходи держави, спрямовані на забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами. Висвітлено трансформацію інституційних та законодавчих засад інклюзивної освіти. Проаналізовано статичні дані Міністерства освіти і науки України щодо впровадження інклюзивного навчання.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, інтегративне навчання, особи з особливими освітніми потребами, особи з інвалідністю, освіта.

У демократичних суспільствах гарантується повага до людської різноманітності. Визнається те, що кожна людина – це неповторна особистість, наділена сукупністю здібностей, талантів, психологічних особливостей. Ці особливості не просто визнаються суспільством, але й цінуються, тому й створюються належні умови для їх розвитку в кожного. На нашу думку, саме освіта є тією первинною сферою, яка повинна гарантувати людині розвиток її здібностей і талантів та водночас забезпечити здобуття знань, умінь, формування навичок і, загалом, компетентностей. Гарантувати кожному рівний доступ до здобуття освіти, як це і проголошено в ст. 53 Конституції України, зокрема тим, які мають особливі здібності і є обдарованими, так само й тим, що мають особливі потреби, зумовлені станом здоров'я.

У нинішній час проблему останніх держава намагається вирішити за допомогою інклюзивної освіти, шляхом впровадження реформи, яка б забезпечила не просто включення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх навчальних закладів, а створення для їхнього повноцінного навчання належних матеріальних, психологічних умов, відповідних методів викладання та розробки модифікованого змісту освіти, тобто всього того, що називається доступним освітнім середовищем. Таким чином, жодні особливості чи відмінності не можуть бути перешкодою до навчання дитини разом зі своїми однолітками в загальноосвітньому середовищі.

Завдяки інтеграції України до єдиного європейського простору освіти означена проблема набула особливої актуальності та стала предметом наукових пошуків у сфері педагогіки, психології, історії, юриспруденції тощо. Враховуючи актуальність інклюзивної освіти, довідково-бібліографічним відділом наукової бібліотеки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди підготовлено покажчик «Інклюзивна освіта в Україні: шляхи від теорії до практики», до якого увійшло 575 назв бібліографічних записів [1, с. 4]. Не дивлячись на багату бібліографію, за темою нашого дослідження назвемо монографію авторства А. А. Колупаєвої та О. М. Таранченко [2], колективну монографію, за редакцією Г. В. Давиденко [3], пізнавальний за своєю суттю навчально-методичний посібник за редакцією М. А. Порошенка [4]. Не применшуючи внеску кожного вченого у розв'язання проблеми інклюзивної освіти, вважаємо, що в умовах реформування освіти, «зростання (на 0,5 %) чисельності дітей з інвалідністю... скорочення мережі спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів у понад 1,5 разів», прийняття парламентом та урядом України останніми роками низки нормативно-правових актів для розвитку інклюзивної освіти [2, с. 31] існує потреба в проведенні подальших наукових досліджень для вироблення науково обґрунтованих пропозицій.

Метою статті є розкриття процесу становлення та розвитку інклюзивної освіти в Україні від ратифікації Верховною Радою України 16 грудня 2009 р. Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю до сьогодні.

Із здобуттям незалежності України розпочався відлік її державотворчості, який ознаменувався розбудовою власне української системи законодавства, зокрема й у сфері освіти. Безперечно, підґрунтям розвитку інклюзивної освіти стала Конституція України, низка базових освітніх законів та підзаконних актів.

Історичною віхою на шляху впровадження інклюзивної освіти стала ратифікація Верховною Радою України 16 грудня 2009 р. Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (далі – Конвенція). Основою у цьому напрямі є ст. 24 Конвенції, в якій проголошується право осіб з інвалідністю на освіту. Вона містить перелік конкретних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації інклюзивної освіти на всіх рівнях і створення умов для навчання осіб з інвалідністю

.....

протягом усього життя. Фактично держави-учасниці взяли на себе обов'язок створити особам з інвалідністю таке освітнє середовище, яке забезпечило б їм рівні можливості для здобуття освіти, її доступність без дискримінації, враховуючи індивідуальні потреби таких осіб, надаючи їм підтримку для полегшення навчання. Таким чином, Україна приєдналася до Конвенції та взяла на себе зобов'язання вжити заходів для гарантування інклюзивної освіти, зокрема: а) сприяти засвоєнню абетки Брайля, альтернативних шрифтів, підсилювальних та альтернативних методів, способів і форматів спілкування, а також навичок орієнтації та мобільності й сприяти підтримці з боку однолітків і наставництву; б) сприяти засвоєнню жестової мови та заохоченню мовної самобутності глухих; с) забезпечити, щоб навчання осіб, зокрема дітей, які є сліпими, глухими чи сліпоглухими, здійснювалося з допомогою найбільш підходящих для особи з інвалідністю мов, методів і способів спілкування і в обстановці, яка максимально сприяє засвоєнню знань і соціальному розвитку. Щоб забезпечити реалізацію цього права держави-учасниці повинні залучати до роботи вчителів, зокрема й учителів з інвалідністю, які володіють жестовою мовою та (чи) абеткою Брайля, та для навчання спеціалістів і персоналу, що працюють на всіх рівнях системи освіти [5, ст. 24].

Аналіз нормативно-правової діяльності у сфері освіти, що здійснювалася МОН та Урядом у 2009 р., дає можливість побачити низку заходів, вжитих органами держави для впровадження інклюзивної освіти. Так, під впливом світових освітніх тенденцій МОН 11 вересня 2009 р. розробило «План дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах до 2012 року» [6]. Цим документом передбачалося впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітні навчальні заклади, на відміну від домінуючих на той час спеціальних загальноосвітніх шкіл та шкіл-інтернатів.

Згодом, 03 грудня 2009 р., Кабінет Міністрів України затвердив «План заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року» [7]. Було доручено МОН розробити та затвердити положення про клас з інклюзивним навчанням і спеціальний клас для навчання дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку. Планувалося на базі спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів утворити навчально-реабілітаційні центри, внести зміни до будівельних норм і стандартів щодо проектування навчальних закладів з метою створення доступності для навчання дітей з інвалідністю та забезпечити їх транспортне підвезення. Ставилася завдання увести до штатного розпису загальноосвітніх навчальних закладів посади вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда, соціального працівника, забезпечити школи спеціальними підручниками та дидактичними засобами навчання, підготувати та підвищити кваліфікацію педагогічних працівників з питань інклюзивного та інтегрованого навчання тощо.

09 грудня 2010 р. МОН затвердило Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах для «навчання дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, у спеціально створених умовах» [8]. Створення спеціальних класів для дітей з вадами зору, слуху, опорно-рухового апарату, тяжкими порушеннями мовлення, затримкою психічного розвитку, розумовою відсталістю навіть в загальноосвітніх навчальних закладах не відповідає принципам інклюзивного навчання та вважається сегрегованим підходом. Необхідно розмежовувати поняття спеціальних та інклюзивних класів, адже останні передбачають навчання дітей з інвалідністю разом із іншими дітьми в звичайних класах. На жаль, кількість дітей, які навчаються в спеціальних класах, навіть за останні роки не зменшується та перевищує ту, що наявна в інклюзивних. Так, якщо в 2015/2016 н.р. кількість дітей, які навчалися в спеціальних класах становила 5265 осіб, то в 2016/2017 н.р. їх налічувалося 5669 осіб. Їх збільшення на 7% можна пояснити скороченням кількості спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів (з 276 до 262) порівняно з 2015/2016 навчальним роком. Однак спостерігається позитивна динаміка щодо створення та функціонування інклюзивних класів. Зокрема, якщо в 2015/2016 н.р. кількість дітей, що навчалися в інклюзивних класах, становила 2720 осіб, то наступного навчального року їх кількість зросла до 4180 осіб [9].

Все ж таки інтеграція дітей з особливими освітніми проблемами до загальноосвітніх навчальних закладів шляхом запровадження спеціальних класів не вирішувала проблеми, тому Кабінет Міністрів України 15 серпня 2011 р. затвердив «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» [10]. У цьому документі мова йде про необхідні умови для організації інклюзивної освіти, встановлення граничної кількості учнів з особливими освітніми проблемами у класах з інклюзивним навчанням, психолого-педагогічний супровід таких дітей працівниками психологічної служби, розроблення індивідуальної програми розвитку для навчання дітей з особливими освітніми проблемами.

Протягом 2010-2015 років органи центральної виконавчої влади вирішували важливі питання щодо організації та забезпечення функціонування інклюзивних класів. Вони

стосувалися запровадження посади асистента вчителя, його педагогічного навантаження, посадового окладу, діяльності практичних психологів і соціальних педагогів, організації підвезення учнів з інвалідністю до школи, архітектурної доступності навчальних закладів та багато іншого. Вже в 2015/2016 навчальному році в інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів діяло 994 асистента вчителя. Їх кількість зросла більш як вдвічі наступного навчального року та становила – 1825 осіб [9].

З метою забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми проблемами МОН в жовтні 2010 р. затвердило Концепцію розвитку інклюзивного навчання, в якій закріплювалося його дефініція (комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей [11]), визначалися мета, завдання, шляхи реалізації концепції, принципи розвитку інклюзивної освіти.

Однак Комітет ООН з прав осіб з інвалідністю, заслухавши на чотирнадцятій сесії (17 серпня – 4 вересня 2015 р.) першу доповідь України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, вказав на недоліки щодо організації інклюзивної освіти. Зокрема, вони стосувалися домінування сегрегованих шкіл, недостатності фінансових, кадрових ресурсів, «архітектурного доступу до шкільних приміщень та інших механізмів підтримки для розвитку якісної інклюзивної освіти» [12].

У результаті висловлених зауважень Кабінет Міністрів України 28 грудня 2016 р. затвердив «План заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю, до першої доповіді України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року» [13]. Цей документ вміщує конкретні рекомендації, заходи, строки їх виконання та перелік центральних органів влади, відповідальних за виконання плану заходів для організації інклюзивної освіти. Безумовно, що право осіб з інвалідністю на освіту може бути реалізованим шляхом комплексного розв'язання їх потреб. Тому цим Планом було передбачено забезпечення архітектурної та транспортної доступності шкіл для осіб з особливими освітніми потребами, розроблення освітніх програм, адаптованих для них, укомплектування інклюзивних класів спеціальними приладами та навчальними матеріалами, організацію роботи асистентів учителя в класах та спеціально підготовлених педагогів, які б знали жестову мову, бюджетне фінансування та багато іншого. Як бачимо, впровадження інклюзивної освіти вимагало впровадження комплексних заходів, які полягають в організації матеріального, фінансового, психолого-педагогічного, організаційно-правового забезпечення.

Важливим кроком для правового регулювання інклюзивної освіти стало прийняття 5 вересня 2017 р. Закону України «Про освіту» [14], який легально закріпив такі основні поняття, як: «інклюзивне навчання», «інклюзивне освітнє середовище», «особа з особливими освітніми потребами», «розумне пристосування», «індивідуальна програма розвитку», «індивідуальний навчальний план». До здобутків нового закону необхідно віднести й те, що в його ст. 7 закріплювалося право осіб з порушенням слуху навчатися жестовою мовою та вивчати українську жестову мову. Вперше на рівні базового освітнього закону в ст. 19 було визначено правові основи освіти осіб з особливими освітніми потребами, а в ст. 20 – інклюзивного навчання.

Важливо, що з метою забезпечення реалізації права на освіту та здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в Законі України «Про освіту» (ч. 5 ст. 20) легалізовано утворення органами державної влади та органами місцевого самоврядування інклюзивно-ресурсних центрів. Ще раніше, 12 липня 2017 р. постановою Кабінету Міністрів України було затверджено «Положення про інклюзивно-ресурсний центр», в якому визначався порядок утворення та припинення, основні засади діяльності, правовий статус цієї установи. Інклюзивно-ресурсні центри створюються з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу [15]. Таким чином, Уряд шляхом реорганізації психолого-медико-педагогічних консультацій створив нову інституцію для надання дітям з особливими освітніми потребами системної допомоги у вигляді психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та кваліфікованого супроводу.

Необхідно розрізняти інклюзивно-ресурсні центри від ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти, які на відміну від перших не мають статусу юридичної особи, та є лише структурними підрозділами закладів післядипломної педагогічної освіти. Ресурсні центри

.....
підтримки інклюзивної освіти створюються для методичного та аналітичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, підвищення кваліфікації педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів та закладів освіти, здійснення аналітичної та прогностичної діяльності щодо організації навчання дітей з особливими освітніми потребами у відповідній області, м. Києві та Севастополі, аналізу даних реєстру дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини підвищення рівня обізнаності громадськості про дітей з особливими освітніми потребами [16].

Про надання нового імпульсу в організації інклюзивної освіти в Україні свідчить те, що Кабінет Міністрів України 14 лютого 2017 р. «вперше виділив на інклюзивну освіту субвенцію у розмірі 209,4 мільйонів гривень, а на 2018 р. було закладено понад 500 мільйонів гривень такої субвенції, у тому числі вперше передбачено кошти в обсязі 200 мільйонів гривень на оснащення інклюзивно-ресурсних центрів (придбання сучасних методик оцінки розвитку дитини, зокрема, Leiter-3, WISC-IV, Conners-3, CASD, PEP-3 та навчання фахівців, а також придбання предметів, матеріалів і обладнання)» [4, с. 24].

Адже не можна повноцінно забезпечити інклюзивне навчання без наявності комп'ютерного, мультимедійного, демонстраційного обладнання, без меблів спеціального призначення, корекційних засобів навчання для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, зору, опорно-рухового апарату та з інтелектуальними і сенсорними порушеннями. Спеціальне обладнання необхідне й для організації кабінету психологічної реабілітації, ресурсної кімнати для дітей з аутизмом, для проведення уроків фізкультури, корекційних занять з лікувальної фізкультури, ритміки. Тому вважаємо суттєвим кроком для просування інклюзивної освіти стало затвердження МОН 23 квітня 2018 р. Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти [17]. У цьому документі міститься ґрунтовний перелік спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Однак слід враховувати, що з розвитком комп'ютерних технологій, появою нових, більш удосконалених спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами цей перелік не може бути обмежувальним фактором та з часом потребуватиме ревізії.

Реалізувати інклюзивне навчання самотужки одному вчителю або батькам практично нереально. Для цього потрібна команда фахівців, з чітко визначеними повноваженнями. Адже на практиці вчителі та батьки зіштовхнулися з кадровою проблемою, а саме пошуком асистентів вчителів та асистентів дітей з особливими освітніми потребами. Тому 8 червня 2018 р. МОН наказом затвердило примірний склад команди психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад, до складу команди супроводу дитини у закладі загальної середньої освіти входять такі постійні учасники: директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі, асистент вчителя, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини), вчитель-реабілітолог, батьки або законні представники дитини. Крім того, до складу цієї команди входять залучені фахівці: медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо [18].

Таким чином, аналіз нормативно-правових актів та статистичних даних МОН вказує, що складна проблема інклюзивної освіти поступово вирішується. Від часу ратифікації Верховною Радою України Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю відбулася трансформація інституційних та законодавчих засад інклюзивної освіти. За цей період держава в особі певних органів вжила низку організаційно-правових, матеріальних, фінансових, психолого-педагогічних та інших заходів для забезпечення розвитку інклюзивної освіти. У результаті кількість дітей, які навчаються в інклюзивних класах, зростає. Станом на 2016/2017 н.р. найбільше їх у м. Київ (444 особи), Київській обл. (443 особи), Волинській обл. (268 осіб), Полтавській обл. (266 осіб), Житомирській обл. (260 осіб). Однак в окремих областях вкрай низькі показники впровадження інклюзивної освіти. Наприклад, у Миколаївській обл. інклюзивним навчанням охоплено 32 особи, у Луганській обл. – 35 осіб, в Івано-Франківській – 54 особи [10].

Однак для розвитку інклюзивної освіти органам держави необхідно вирішити ще ряд питань, зокрема: забезпечити придбання за кошти субвенції модифіковані та адаптовані підручники; розробити механізм передачі спеціального обладнання, закупленого для корекційного розвитку дітей, під час переходу їх з одного навчального закладу до іншого; удосконалити питання оплати вчителів, які працюють в інклюзивних класах, тобто встановити їм доплату не в граничному 20 % розмірі, а у фіксованому – не менше 20%; збільшити оплату праці асистентів вчителів, які навчають дитину з особливими освітніми потребами; запровадити в інклюзивних класах посаду асистента дитини (тьютора) з гідною заробітною платою;

забезпечити транспортне підвезення дітей з особливими освітніми потребами до навчальних закладів та інклюзивно-ресурсних центрів; здійснювати просвітницьку політику серед населення щодо інклюзивного навчання тощо.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Інклюзивна освіта в Україні: шляхи від теорії до практики : реком. бібліогр. покажч. Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, наукова бібліотека ; уклад. Л. Г. Айдарова ; відп. ред. О. Г. Коробкіна. Харків : ХНПУ, 2017. 57 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
3. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи : монографія / колектив авторів; відп. ред. Г.В. Давиденко. Вінниця, 2016. 242 с.
4. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / за заг. ред. М. А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с.
5. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю від 16 грудня 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
6. Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки: наказ Міністерства освіти і науки України від 11 вересня 2009 р. № 855 URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4828/.
7. Про затвердження Плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1482-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1482-2009-%D1%80>.
8. Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах: наказ Міністерства освіти і науки України від 9 грудня 2010 р. № 1224 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1412-10>.
9. Сайт МОН. Інклюзивне навчання. Статистичні дані URL: <https://mon.gov.ua/ua/statistichni-dani> (дата звернення: 18.01.2019).
10. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>.
11. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання: наказ Міністерства освіти і науки України від 1 жовтня 2010 р. № 912 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>.
12. Заключні зауваження стосовно первинної доповіді України про стан реалізації Конвенції ООН про права людей з інвалідністю URL: <http://rvua.com.ua/laws/zaklyuchni-zauvazhennya-stosovno-pervinnoi-dopovidi-ukraini-pro-stan-realizatsii-konventsii-onn-pro-prava-lyudey-z-invalidnistyu-31>.
13. Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю, до першої доповіді України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1073-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2016-%D1%80>.
14. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. Відомості Верховної Ради України. 2017. №38-39. Ст. 380.
15. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>.
16. Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 617 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D0%BF>.
17. Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 414 від 23 квітня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#n13>.
18. Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 8 червня 2018 р. № 609 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>.

Ольга Мельничук

Винницький національний аграрний університет,
доктор юридических наук, доцент (Україна)

Становление и развитие инклюзивного образования в Украине

Аннотация. В статье исследовано становление и развитие инклюзивного образования в Украине на основании его нормативно-правового регулирования. Раскрыты меры государства, направленные на обеспечение образования лиц с особыми образовательными потребностями. Освещена трансформация институциональных и законодательных основ инклюзивного образования. Проанализированы статистические данные Министерства образования и науки Украины по внедрению инклюзивного обучения.

Ключевые слова: инклюзивное образование, инклюзивное обучение, интегративное обучение, лица с особыми образовательными потребностями, лица с инвалидностью, образование.

ABSTRACT

Olha Melnychuk

Vinnytsia National Agrarian University
Dr (Law), Associate Professor (Ukraine)

Formation and development of inclusive education in Ukraine

The article deals with the formation and development of inclusive education in Ukraine on the basis of its legal regulation. The state measures aimed at providing education for people with special educational needs are revealed.

The historic milestone in introducing inclusive education was the ratification by the Verkhovna Rada of Ukraine on December 16, 2009 of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. States Parties undertook to create an educational environment for persons with disabilities that would provide them with equal educational opportunities and access to it without discrimination, taking into account the individual needs of such persons, providing them with support for the facilitation of education.

During 2010-2015, the central executive authorities resolved important issues regarding the organization and operation of inclusive classes. They concerned the introduction of the post of assistant teacher, his teaching load, salary, the activities of practical psychologists and social educators, the organization of transportation of students with disabilities to school, the architectural accessibility of educational institutions, and much more.

An important step for the legal regulation of inclusive education was the adoption on September 5, 2017 of the Law of Ukraine "On Education", which legally consolidated the basic concepts in the field of inclusive education.

With a view to the development of inclusive education, the authorities now have to resolve a number of issues: to ensure that purchases for subventions are modified and adapted for schoolchildren with special educational needs; to develop a mechanism for the transfer of special equipment purchased for the correctional development of a child during the change of the educational institution; to increase the pay for assistant teachers who teach a child with special educational needs; to introduce in the inclusive class the post of child assistant (tutor) with a decent wage; to provide transportation of children with special educational needs to educational institutions, inclusive-resource centers; to carry out educational policy on inclusive education among the population, etc.

Key words: inclusive education, inclusive education, integrative education, persons with special educational needs, persons with disabilities, education.

REFERENCES:

1. Inkljuzyvna osvita v Ukrajinі: shljakhy vid teoriji do praktyky : rekom. bibliogh. pokazhch. Khark. nac. ped. un-t imeni Gh. S. Skovorody, naukova biblioteka ; uklad. L. Gh. Ajdarova ; vidp. red. O. Gh. Korobkina. Kharkiv : KhNPU, 2017. 57 s.
2. Kolupajeva A. A., Taranchenko O. M. Inkljuzyvna osvita: vid osnov do praktyky: monoghrafija. Kyjiv : TOV «ATOPOL», 2016. 152 s.
3. Inkljuzyvna osvita: dosvid i perspektyvy : monoghrafija / kolektyv avtoriv; vidp. red. Gh.V. Davydenko. Vinnycja, 2016. 242 s.

4. Orghanizacijno-metodychni zasady dijalnosti inkljuzyvno-resursnykh centriv: navchaljno-metodychnyj posibnyk / za zagh. red. M. A. Poroshenko ta in. Kyjiv, 2018. 252 s.
5. Konvencija OON pro prava osib z invalidnistju vid 16 ghrudnja 2009 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
6. Pro zatverdzhennja Planu dij shhodo zaprovadzhennja inkljuzyvnogho navchannja u zaghaljnoosvitnikh navchaljnykh zakladakh na 2009-2012 roky: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 11 veresnja 2009 r. № 855 URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4828/.
7. Pro zatverdzhennja Planu zakhodiv shhodo zaprovadzhennja inkljuzyvnogho ta integhrovanogho navchannja u zaghaljnoosvitnikh navchaljnykh zakladakh na period do 2012 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 ghrudnja 2009 r. № 1482-r URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1482-2009-%D1%80>.
8. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro specialni klasy dlja navchannja ditej z osoblyvymy osvitnimi potrebamy u zaghaljnoosvitnikh navchaljnykh zakladakh: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 9 ghrudnja 2010 r. № 1224 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1412-10>.
9. Sajt MON. Inkljuzyvne navchannja. Statystychni dani URL: <https://mon.gov.ua/ua/statistichni-dani> (data zvernennja: 18.01.2019).
10. Pro zatverdzhennja Porjadku orghanizaciji inkljuzyvnogho navchannja u zaghaljnoosvitnikh navchaljnykh zakladakh: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 serpnja 2011 r. № 872 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>.
11. Pro zatverdzhennja Koncepciji rozvytku inkljuzyvnogho navchannja: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 1 zhovtnja 2010 r. № 912 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennja-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannja>.
12. Zakljuchni zauvazhennja stosovno pervynnoi dopovidi Ukrainy pro stan realizaciji Konvenciji OON pro prava ljudej z invalidnistju URL: <http://rvua.com.ua/laws/zaklyuchni-zauvazhennja-stosovno-pervynnoi-dopovidi-ukraini-pro-stan-realizatsii-konventsii-on-pro-prava-lyudej-z-invalidnistju-31>.
13. Pro zatverdzhennja planu zakhodiv z vykonannja rekomendacij, vykladenykh u zakljuchnykh zauvazhennjakh, nadanykh Komitetom OON z prav osib z invalidnistju, do pershoji dopovidi Ukrainy pro vykonannja Konvenciji OON pro prava osib z invalidnistju na period do 2020 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 ghrudnja 2016 r. № 1073-r URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2016-%D1%80>.
14. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnja 2017 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2017. №38-39. St. 380.
15. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro inkljuzyvno-resursnyj centr: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 lypnja 2017 r. № 545 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>.
16. Deiaki pytannja stvorennia resursnykh tsentriv pidtrymky inkljuzyvnoi osvity ta inkljuzyvno-resursnykh tsentriv : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 serpnja 2018 r. № 617 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D0%BF>.
17. Pro zatverdzhennja Typovogho pereliku specialjnykh zasobiv korekciji psykhofizychnogho rozvytku ditej z osoblyvymy osvitnimi potrebamy, jaki navchajutsja v inkljuzyvnykh ta specialjnykh klasakh zakladiv zaghaljnoi serednjoji osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 414 vid 23 kvitnja 2018 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18Nen13>.
18. Pro zatverdzhennja prymirnogho polozhennja pro komandu psykhologho-pedagoghichnogho suprovodu dytyny z osoblyvymy osvitnimi potrebamy v zakladi zaghaljnoi serednjoji ta doshkilnoji osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 8 chervnja 2018 r. № 609 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennja-primirnogo-polozhennja-pro-komandu-psiologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>.

Статтю подано до редколегії 18.01.2019 р.